

نقد و بررسی دیدگاه «تأخر شناخت

حضور نفس از برخی شناخت‌های حصولی»

احمد حمداللهی اسکوئی*

استادیار گروه فلسفه و حکمت اسلامی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

چکیده

از دیدگاه فیلسوفان صدرایی معاصر (علامه طباطبایی و استاد مطهری)، در مراحل پیدایش و حصول گونه‌های مختلف شناخت برای انسان، شناخت حضور نفی هرگونه شناخت حصولی مطلقاً تقدم دارد و پیدایش هرگونه شناخت حصولی برای انسان بعد از آنست که نفس نسبت به خودش شناخت حضور پیدا کرده باشد. برخی اندیشمندان در ایران معاصر نقطه مقابل این دیدگاه را مطرح و ادعا نموده‌اند که شناخت حضور نفس، فرع حصول و بدست آوردن برخی شناخت‌های حصولی است؛ بعبارت دیگر، شناخت حضور نفس متأخر از برخی شناخت‌های حصولی است. اما بررسی و تحلیل دقیق این دیدگاه نشان می‌دهد: اولاً، استدلال یا استدلال‌های مطرح شده برای آن، خالی از مغالطه نیست و مدعای مذکور را اثبات نمی‌کند. ثانیاً، این دیدگاه با شرایط لازم و کافی برای تحقق شناخت حضور، در تناقض است. به همین دلایل، چنین دیدگاهی نمیتواند مورد قبول باشد.

فیلسوفان صدرایی اندیشمندان معاصر

مقدمه

علامه طباطبایی و سپس استاد مطهری در حوزه معرفت‌شناسی دیدگاهی ارائه داده‌اند که نخستین بار بطور صریح و مشخص در فلسفه اسلامی مطرح شده است، گرچه ریشه در آراء و اندیشه‌های ملاصدرا دارد. آنها معتقدند در قلمرو شناخت‌های انسان، شناخت حضور نفس مقدم بر هرگونه شناخت حصولی است. یعنی اولین شناختی که برای انسان پیدا میشود و تحقق می‌یابد، شناخت حضور نفس است و بعد از آنست که شناخت‌های حصولی، بتدریج، برای انسان حاصل میشود. عبارتی از شهید مطهری در پاورقی اصول فلسفه و روش رئالیسم، این دیدگاه را بنحو خلاصه و جامع بیان نموده است:

نفس در ابتدای تکون و حدوث، هیچ چیزی را با علم حصولی نمیداند و از هیچ

*.Email: ac.hamdollahi@azaruniv.ac.ir

تاریخ دریافت: ۹۷/۷/۲۳ تاریخ تأیید: ۹۷/۹/۲۵

۱. طباطبایی، نه‌ایة الحکمة، ص ۷۹؛ مطهری، مجموعه آثار، ج ۶، ص ۲۷۳.

کلیدواژگان

نفس شناخت حضور
شناخت حصولی تقدم و تأخر